

A bolje ga ne mogu karakterisati, nego što je to on sam nehotice učinio u svome članku »Rabin i općina«, koji je obelodanio u našem I. Almanahu. Jer tu je u zbijenim, jasnim rečima ocrtao program rad, lične kvalitete i načela rabina, sadržaj njegovog saveza sa opštinom, odnošaj njegov prema svojim vernicima, prema opštinskom odboru, prema braći inog smera i prema građanima druge vere, prema državi i otadžbini. Te zahteve postavlja on rabinima, jer ih je on oživotvorio u radinom životu svome. Kao čovek istine skroz i skroz samo je ono tražio od drugih, što je i sam bio. Tako dobijemo o njemu sliku gorostasa među patuljcima.

Nije dovršio svoj rad, ako je i mnogo uradio. Ali mi smo se još mnogomu nadali od njega. Pa i on je mislio još mnogo uraditi, ali mu je Providnost božja drukčije sudila. Jedva je započeo, a nije dovršio svoje memoare, kojima je na čelo postavio sledeće lapidarne reči :

»Božji pečat je Istina. Za nju sam mnogo trpio, velike žrtve doprineo. Ali ona mi je dala gordu svest i časove uzvišenja. A ta dobra ali i stroga vila pratila me kroz moj dosadašnji život, pa da me prati i do kraja moga bivstvovanja!«

Blago mu i slava mu, što nikad nije krenuo sa staze Istine!

ובר צדק לברכה

Govor Vrhovnog Rabina

na pogrebu Dr. S. Weszela.

אני לו על שברי נחלה מכרתו ואני אמרתו אז זה חתי ואשאני אהלו שדד ובר
 »Avaj meni sa mojih muka, duboke su i ljute rane moje, i ja rekoh, to je bol pravi, valja mi ga podnositi. Opu-
 stošen je šator moj i sva su užeta moja pokidana.«

Ožalošćena Gospodo i Gospode!

Onoga dana, kada se prorok Eljau uzdigao u visine nebeske, u vihoru i oluji, dođoše njegovi verni učenici proroku Jeliši s pitanjem: »Znaš li, da ti Gospod uzima danas učitelja, ures glave tvoje?« A Jeliša odgovara: »Znam to i ja, ali — čutite!« Čutite, ta reč otkide mi se sa duše i srca i jedini je odgovor, koji mogoše dati srcu i razumu svome, kada me juče prenerazi kobna vest, da je nestao jedan veliki učitelj vere, budni stražar tradicija, zaslužni rabin naš. Najlepši nakit sa naše glave oduzet je i otet našoj zajednici i jedan pastir dobri, ljubljeni i poštovani, uzdigao se u nebeske visine. Skrušeni, tužni i zapanjeni pred svirepošću smrti mi stojimo danas sa jednim bolom. A taj bol je tako jak i tuga je naša tako duboka, da se oboje jedino može izraziti ukočenim pogledima, grobnom tišinom i nemim čutanjen. Tako sam i ja ledeno začutao, kada dobih nesrećne glase o Dr. Samuilu Weszelu, da je se vinula u svetle visine njegova čista, plemenita, pobožna i svetla duša, vinula se pred nama svima, kao što se prorok Eljau uzdigao sa zemlje nebu.

דום לה והתחולל לו I prema Tebi, Gospode, najviše nam priliči ćutati. אע"פ שהוא מפיל לך הללים הללים שתוק Ako nam srce naše Ti razdireš žaokom bola, ako nam zadaješ duboke i ljute rane, ipak ne smemo i nećemo mi na Tebe, Svemogućići Stvoritelju, nikada roptati. Ćutanje je najveća reč bola. Ali mene danas poziva bolna dužnost da učinim kraj ćutanju, da kažem reč prijatelju, da izgovorim poslednju hvalu i oprostajno zbogom!

Ne tužiti, dakle, i ne buniti se protivu neumitne volje Tvoje, Gospode Bože naš, no da se zarijemo stojički u svetinju bola, da ga nosimo, mirno kao određeni teret sudbine da mu rečima oduške damo. Reći ćemo veličinu tuge naše ovoj pobožnoj zajednici, da je saopštimo svima svesnim Jevrejima, da je nesreća, koja zadesi sve nas velika kao more. אבי אבי רכב ישראל וברשיו Oče, oče naš, kola Izrailjeva i konjici njegovi! Kako si nam iznenada otrgnut iz naše sredine! Teško je i preteško ojađenoj supruzi i ljubimcu sinu, jedincu, muka je i žalost svima nama, nesreća za celu jednu opštinu, tuga i bol za celokupnu našu zajednicu, jer izgubimo najboljeg među najboljima, najučćenijeg među učćenima. Najlepši ures sa naših glava skinut je, oduzet nam je dragoceni nakit, kojim se dičismo i ponosismo. I moj poziv i kolegijalna dužnost i intimno prijateljstvo naše nalažu mi da savladam ćutanje i predstavim ovaj neizmerni gut-bitak naš.

»Pravednik cveta kao palma.« I životu i delima svojim pokojnik je bio za duše i duševnu sreću ljudsku ono, što i palma lišće u svoji u putnike i namernike. Svežine i hlada, moralnog i duhovnog, davao je on, služeći predano svome Bogu i svome Jevrejstvu. Govoriti kako je on visoko shvatao svoj poziv, značilo bi preživeti njegov vek. Svaki njegov dan, svaki trenutak u njegovom delovanju značio je novi plod uma njegova, novo otkriće velike mu duše. Bio je idealni pastir, kome je teško naći ravna. Prožet svešću, da je njegova uloga ovde da pruži sreću pastvi i bližnjima, da duše oblagorodi, da moralno ojača, uzdigne i uteši, da obraduje, da blagoslovi, on se toliko uživao u veličinu sveštentičkog poziva, da je važio kao ideal jednoga rabina. Iako se igde kada čula po koja neugodnija reč o tome staležu, s ponosom se ukazivalo na Dr. Weszela, de se demantuje svaki prekor i kritikovanje. Kao pravi rabin, bio je isto tako veliki učitelj, kao i veliki sveštenik, t. j. učio veri i nauči najsavevnije, kao što je savesno vršio sve obrede. A kada se smatra da je uzor i ideal učiteljima našim Mojsije, a pastirima našim Aron, משה ואהרן בכהנו ושמאל בקראו שמו, שקול שמאל כנגד משה ואהרן, pokojni Dr. Samuilo Weszel tako lepo i harmonično ujediniu u sebi oba velika uzora i Mojsija i Arona, t. j. i naučno-pedagošku spremu i vrednoću, i moćnu i uticajnu sveštentičku funkciju.

Naše su reči slabe da prikažemo njegov plemeniti rad i obavljanje njegovih dužnosti u opštini. Sam on je tako živo i reljefno predstavio svojim vernima dužnosti jednoga rabina u

njegovoj opštini. Svi koji smo čitali ovaj njegov lep rad, njegov govor pri proslavi svoje dvadesetpetgodišnjice rada, osetili smo odmah da je pok. Dr. Weszel crtajući figuru idealnog rabina, mogao stvoriti taj ideal polazeći od sebe i iznoseći svoj lični rad. I zbilja harmonija i progres može vladati u jednoj opštini samo onda, kad je na čelu njenom kao rabin samo takav čovek kao što je Dr. Weszel. »Jahin i Boaz«, ti stubovi, na kojima stoje naše zajednice, biće čvrsti i večni samo tako, ako jedan od tih stubova bude kao što je naš zaslužni i nezaboravljeni Dr. Weszel. Snagu i život Jevrejstva održaće samo ljudi, kao što je bio onaj, koga danas gubimo.

Zato suobilati i divni plodovi, koje je ostavio ovaj pravednik, ta palma našeg Jevrejstva. Iako je bio do krajnosti skroman i povučen, svuda se osećala duša i ruka njegova, njegov rad i njegova reč. »I u hramu, i u kući, i u omladini«, kao što je on sam stavio rabinu u dužnost, i u njegovoj opštini, i u njegovom gradu, i u celoj našoj državi. Jer vrli naš pokojnik bio je, isto tako, veliki kao sveštenik, kao što je bio duševan i veliki kao čovek i karakter, isto tako dobar Jevrejin kao što je bio lojalan građanin.

I tako, Samuilo, veliki trudbeniče i pravedniče, mogao si podobno proroku Samuilu, uzdignute glave i uspravna stava stati ponosno pred celom opštinom, pred celokupnom javnošću, celoga svoga života i reći svima: »הַנְּנִי עִנּוּ בִּי נֹגֵד ה' וְנֹגֵד בְּשִׁיחֵי« »Odgovorate mi pred Gospodom i pred pomazanikom njegovim. Kome sam uzeo vola ili kome sam uzeo magarca? Kome sam učinio nasilje? Kome učinili na žao?« I svi mi, bez razlike odgovaramo: »לֹא עֲשָׂקְתָנִי וְלֹא רִצַּחְתָּנִי וְלֹא לָקַחְתָּ מִי אִישׁ מֵאוֹכְלֵה« »Nisi se silio, niti si kome učinio krivo. Bio si primer nekoristoljublja i nesebičnosti, imao si pred očima samo opštu korist pojedinaca i zajednice, zaboravljajući redovno na sebe i na svoje.

*

»Pravednik cveta kao palma.« Dr. Weszel cvetao je u svome domu. I kada pomislim na njegov dom, koji je on podigao, sa drugom svoga života i svojim dragim jedincem, »אֵי לִי עֵל שְׁבִרִי« meni je teško od muke«, jer dom njegov beše mesto, u kome beše obilje ljubavi i sreće, u kome je bilo puno svetlosti i toplote, koje sva srca zagrevahu. To je bio primeran dom, istina skroman, ali bogat zadovoljstvom i vedrinom. U tome domu kao u kući našeg praoca Avrama bilo je ulaza i vrata sa svih strana tako, da se umoreni putnik nije morao truditi da nađe ulaz i pristup. U kući pokojnikovoj cvetale su sve vrline, moral i naravstvenost, u njoj se učilo veri i pobožnosti i ona je zato bila pravi hram Božji, koji je ožario verom i pobožnošću svagoka ko bi jednom prešao njen prag. I hram taj ostao je pust i vatra na njemu ugasi se . . .

»Pravednik cveta kao palma.« Naši mudraci vele: kada umiru izbranići, nema im zamene. Oni su podobni

palmi. Kada je čupaš iz korena i odvojiš iz zemlje, onda joj nema života. I u tome naš dragi pokojnik sličan je palmi. Teško je njemu naći zamene. Njegova opština kao i svi mi za navek ga izgubismo. A njegov nestanak tek će se osetiti na svima poljima naše kulturne delatnosti.

A kakvu reč utehe da nađemo za njegovu bolom satrvenu suprugu? A šta za njegovog milog jedinca Josipa? O, oni su tek sve izgubili. Vid očiju svojih, zlatne krune sa svojih glava. I drug u životu, i hranitelj, i prvi prijatelj, i zaštitnik, sve je izgubljeno. נפשו קשרה בנפשי. Njihove duše bile su tako spojene međusobno, da će im trebati mnogo napora i snage, da se iz očaja otrgnu i životu vrate. Meni je preteško, isto tako, uvaženi i tužni pratioci, jer sam i ja izgubio ne samo druga po visokom pozivu, već ličnog i retkog prijatelja. Nismo bili uvek zajedno, ali sva naša sretanja značila su za mene časove radosti i sreće. Jer biti u društvu sa takvim čovekom kao što je pokojnik, i slušati njegove pametne reči, i osetiti njegovu blagorodnu dušu, značilo je poverovati u ljubav i iskrenost i uvideti da nisu iluzorne, već da su one tu, da one postoje ma da kao retke biljke.

I zato ojadena stegnuta srca dovikujem svima vama, tužna braćo i sestre: תמרום הניעו ראש על צדיק כחמר. »Priklonite svoje glave vi tužne palme i odajte poštu pravedniku, koji liči na palmu!« I kada i vi i ja zajedno plačemo, to znači da time odajemo duboku poštu učitelju i majstru našem. Ali najveću poštu i priznanje mi ćemo mu ukazati, ako ne zaboravimo voleti svetlost, koju je on širio, disati miris, koji je on razvejavao, živeti po nauci, koju je on propovedao, služiti u duhu, koji je on uneo u vašu sredinu i širiti čovekoljublje i mir, kao što je on činio. To će biti, radimo li tako, najveća uteha u ovom bolu. I tako živeće Dr. Weszel kao naš Jakob na večita vremena, jer ne umire nikada onaj, koji je pravednik.

Učitelju naš veliki, prijatelju moj verni, pastiru naš dobri, ti si služio ljubavi i istini. Podi u večni mir i pod Bogom ljubavi i istine budi molitelj za svoju porodicu, za svoju opštinu i za sve nas, koji te u srcima nosimo.

Slava ti!

Čisti Monoteizam.

Jevrejstvu se ne može osporiti slava, da je ono jedina, zaista monoteistička religija na svetu: nijedna druga religija nema objektivnog Boga, stvoritelja neba i zemlje.

(A. SCHOPENHAUER, Parerga und Paralipomena, I. § 13.)